

Peter Podolan

Najstaršie dejiny Slovanov v "Slávy dcere" Jána Kollára

Historia Slavorum Occidentis 1(12), 74-88

2017

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

PETER PODOLAN (BRATISLAVA)

Najstaršie dejiny Slovanov v *Slávy dcere* Jána Kollára*

Słowa kluczowe: Ján Kollár (1793–1852), *Slávy dcera*, historiografia, historia Słowian

Keywords: Ján Kollár (1793–1852), *Slávy dcera*, historiography, history of Slavs

Abstract: The paper focuses on history and historicism in the poetry book by Ján Kollár *Slávy dcera*. It casts light on the historiography of the first half of the nineteenth century and its connection to nationalism, Romanticism and the formation of a modern nation.

Slovenská historiografia prvej polovice 19. storočia síce zreteľne nadväzovala na výsledky predchádzajúcich období, ale s ohľadom na prepojenie s moderným nacionalizmom a tvorbou kultúrnych vzorov a kodifikácií sa stala základom pre nastavenie línií historického výkladu v 20. storočí. Napriek tomu sa tomuto segmentu (čo len prehľadovo) doposiaľ venovalo iba málo bádateľov¹. Špecifický bol aj jej všeobjímajúci slovanský rámec.

¹ * PhDr. Peter Podolan, PhD. pôsobí na Katedre slovenských dejín Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave. Text vznikol ako výstup projektu „Slovenská historiografia do konca 19. storočia o počiatkoch slovenských dejín” – VEGA 1/0196/13. J. Tibenský, *Slovenská historiografia v období počiatkov slovenského národného obrodenia*, Historický časopis 28 (1980), nr. 3, s. 531–553; F. Kutnar – J. Marek, *Přehledné dějiny českého a slovenského dějepisectví*, Praha 2009, s. 249–257; M. Kudělka – Z. Šimeček – R. Večerka, *Česká slavistika v prvním období svého vývoje do počátku 60. let 19. století*, Praha 1995, s. 145–222; J. Štaif, *Historici, dějiny a společnost*, Část I., Praha 1997, s. 11–114; Peter Podolan, *Aspekty slovenskej historiografie generácie Jána Kollára a Pavla Jozefa Šafárika*, *Forum historiae* 1 (2007), nr. 1, s. 21–33, <http://forumhistoriae.sk/documents/10180/67648/Podolan.pdf> [01.03.2017].

Ján Kollár (1793–1852) je známy v prvom rade ako básnik, jeho slavistické pôsobenie však bolo silne naviazané na vytvorenie obrazu o slovanskej minulosti. Jeho propagáciu potom obsahovala široká škála prác a textov – od ideologických, cez kázne, pedagogické spisy až po umelecké zobrazenia. V rámci mapovania jeho diela sme už predstavili prvý náčrt prehľadu historiografických črt jeho prác a postupne spracovávame podrobne ich celú bázu a nosné témy². Relatívne najzaujímavejšími sú Kollárove rané práce (spísané pred vydaním Šafárikových *Slovanských starožitností*), ktoré ukazujú úroveň samostatného vnorenia sa Kollára do historickej problematiky a jeho záujem.

Básnická skladba *Slávy dcera* bola životným dielom Jána Kollára³. Od prvých

² Prehľadne P. Podolan, *Odkaz Jána Kollára slovenskej historiografii*, [in:] *Štúdie k jubileu Jána Kollára. Historia nova 5*, ed. P. Podolan, Bratislava 2012, s. 43–51, https://fphil.uniba.sk/fileadmin/fif/katedry_pracoviska/ksd/h/Hino5.pdf [01.03.2017]; materiálovo-analyticky: napr. Idem, *Krátičká známosť národu Slowanského Jána Kollára*, [in:] *Štúdie k jubileu Pavla Jozefa Šafárika. Historia nova II – 2011 – 1*, ed. P. Podolan, Bratislava 2011, s. 39–58, https://fphil.uniba.sk/fileadmin/fif/katedry_pracoviska/ksd/h/HinoII-2011-1.pdf [01.03.2017]; Idem, *Sláva Bohyně a původ gměna Slawůw čili Slawjanůw... Jána Kollára*, [in:] *Štúdie o dejínách. Historia nova 6*, P. Podolan, Bratislava 2013, s. 82–94, https://fphil.uniba.sk/fileadmin/fif/katedry_pracoviska/ksd/h/Hino6.pdf [01.03.2017]; T. Ivantýšynová – P. Podolan – M. Viršínská, *Básnik a mesto. Viedenské roky Jána Kollára*, Bratislava 2015, s. 70–90; tematicky: P. Podolan, *(Kontra)marginalizácia v slovenskej historiografii generácie Vseslávie*, [in:] *Paměť – národ – menšiny – marginalizace – identity I*, ed. P. Bednařík – H. Nosková – B. Soukupová, Praha 2013, s. 49–58; Idem, *Svätopluk v slovenskej historiografii 19. storočia*, [in:] *Svätopluk v európskom písomníctve. Štúdie z dejín svätoplukovskej legendy*, ed. M. Homza, Bratislava 2013, s. 407–521, tu, s. 416–421; Idem, *Sv. Cyril a Metod v historiografii 1. polovice 19. storočia*, [in:] *Tradícia a prítomnosť misijného diela sv. Cyrila a Metoda*, ed. M. Lukáčová – M. Husár – P. Ivanič – M. Hetényi, Nitra 2013, s. 198–220, tu, s. 202–212.

³ Básnická skladba pod týmto menom vyšla po prvýkrát v Budíne (dnes Budapešť) v roku 1824. Obsahovala 150 zneliek v troch spevoch. Dva cykly sonetov (37 + 39) pochádzali z predchádzajúcej zbierky *Básně* (1821). Tzv. úplné vydanie z roku 1832 obsahovalo 615 sonetov v piatich spevoch. Rozširovanie zbierky pokračovalo cez znelky vydávané najprv osobitne, hoci Kollár už mal predstavu o ich presnom umiestnení v zbierke, až následne boli prítvlené do niektorého z nasledujúcich vydaní. Vydanie z roku 1845 obsahovalo 622 sonetov (K II., IV., V. spevu – znelky 110, 118; k II., IV. spevu – znelky 10, 18, 133; k V. spevu – znelky 39 a 111.) a posledné vydanie z roku 1852 (definitívne kvôli Kollárovej smrti) už 645 sonetov (K I. spevu – znelky 40, 63, 64, 65, 74, 112, 115, 116, 122; k IV. spevu – znelky 31, 36, 43, 78, 104, 109; k V. spevu – znelky 6, 14, 22, 55, 63, 64, 84.). Podrobnosti o zmenách vo vydaní pozri F. Bílý, *Jak Slávy Dcera rostla*, [in:] *Jan Kollár 1793 – 1852*, ed. F. Pastrnek, Vídeň 1893, s. 96–106. Použili sme texty vydania z r. 1824 z edície J. Kollár, *Básně*, ed. M. Otruba – J. Víšková, Praha 1981 [ďalej iba *Slávy dcera* [1824]] a konečného z r. 1852 z edície J. Kollár, *Dielo I. Básne*, ed. C. Kraus, Bratislava 2001 [ďalej iba *Slávy dcera* [1852]].

zneliek zrejme vytvorených v Jene či Lobede v rokoch 1817–1819 sa jej prepracovaním Kollár zaoberal až do smrti v roku 1852. Obsahuje tak azda všetky myšlienky, ktoré kedy Kollár napísal vo všetkých svojich dielach. Sledované historiografické odkazy či historizmus boli jedným zo základných kameňov celého diela⁴, ale všímať si budeme iba odkazy vzťahujúce sa k najstarším dejinám Slovanov. *Slávy dcera* totiž obsahuje mnohé ďalšie témy z novších dejín. Analýze skladby sa venovalo viacero autorov, žiadna z nich však nebola exaktne historiografická⁵. Analyzujeme tu prvú verziu skladby s tromi spevmi (1824), finálnu verziu s piatimi spevmi (1852), ako i výkladovú prácu *Výklad čili přímětky a vysvětlivky ku Slávy dceře* (1832).

Koncepciu historizmu tohto diela obsahuje už prvé (podľa Kollára druhé) vydanie z roku 1824. Nosnou vlnou je elegická nostalgia, ktorá vychádza z vnímania slávnej minulosti⁶. V tomto zmysle je závažný najmä Predspev, ktorý zostal vo všetkých vydania s ohľadom na „historiografickú“ faktografiu takmer nezmenený⁷. Kollár tu geograficky vymedzil slovanský svet (medzi Labe, Vislu, Dunaj a Balt)⁸, menoval ponemčené slovanské kmene (Sorbi – Srbi, Obodriti, Vilci, Ukri), ich významné osobnosti (Miliduch, Kruk, Bojislav, Svätopluk)⁹,

⁴ Pod pojmom historizmus tu chápeme samotné vnímanie histórie a jej hodnôt pre národné hnutie/širokú verejnosť. Ide vlastne o termín zastrešujúci nielen exaktne historiografické názory a práce, ale i kategórie nehistoriografických prác so silným aspektom použitia historickej faktografie (napr. poézia, pedagogické, ideologické spisy).

⁵ V. Macura, *Znamení zrodu*, Praha 1983, s. 90–107; M. C. Putna, *Překlad a výklad Slávy dcery z panslavistického mýtu do kulturní historie*, Praha 2014, passim; R. Kiss Szemán, *Slovanský Goethe v Pešti. Ján Kollár a národní emblematicismus středoevropských Slovanů*, Praha 2014, s. 65–140.

⁶ Vzorom pre elegický ráz predspevu, ale i celej zbierky by mohla byť báseň Jakuba Jakobeá *Gentis Slavonicae lacrumae, suspiria et vota* (1642). Porovnaj J. B. Čapek et al., *Česká literatura národního obrození*, Praha 1956, s. 128; M. Keruřová, *Vztah Jána Hollého k slovenskému literárnemu odkazu*, [in:] *Pamätnica z osláv dvojstého výročia narodenia Jána Hollého*, Martin 1985, s. 248–257, tu, s. 249.

⁷ Predspev, *Slávy dcera* [1824], s. 19–24.

⁸ Podobne Labe, Visla, Volga, Neva, Dunaj – III, 121. *Slávy dcera* [1824], s. 151.

⁹ Podobne: Miliduch (kráľ Lužických Srbov zabitý v boji s Karolom Veľkým) – Predspeg, I, 1. *Slávy dcera* [1824], s. 23, 27; J. Kollár, *Výklad čili přímětky a vysvětlivky ku Slávy dceře od Jana Kollára, Spisy Jána Kollára, Díl II*, Praha 1875 [ďalej iba *Výklad*], s. 3–4; českí králi, Čech a Lech, Vlasta, Libuše – I, 6. *Slávy dcera* [1824], s. 32; *Výklad*, s. 16; Svätopluk – I, 21. *Slávy dcera* [1824], s. 47; Záboj (postava básne *Rukopisu královédvorského*) – I, 35. *Ibid.*, s. 61; Libuša – II, 62, 64. *Ibid.*, s. 90; Zuzanka – II, 63. *Ibid.*, s. 91; Šemík (Horymírov kôň zo starých českých povestí) – II, 64. *Ibid.*, s. 92; Lauritas, Svätopluk – I, 21; II, 75. *Ibid.*, s. 47, 103; Samo – II, 81. *Ibid.*, s. 109. Ako informačnú bázu obrazu o Svätoplukovi použil

mestá (Arkona, Retra)¹⁰, slovanské zamestnania v Herderovom duchu (lodiarstvo, baníctvo, roľníctvo, kupectvo v spojení s mestami), vlastnosti (spevavosť, pracovitosť, nábožnosť)¹¹, označil lipu ako strom Slovanov¹². Uviedol však aj ich nepriateľov, zotročovateľov, zlodejov jazyka – Skýtov, Gótov a Germánov vo všeobecnosti¹³.

Znelky troch spevov v podstate iba málo rozvíjajú a konkretizujú už načrtnuté okruhy. Okrem už zmienených je to ešte slovanská mytológia, s ktorou Kollár narábal symbolicky¹⁴. V jeho poňatí išlo skôr o transponovanie antických bohov do slovanského hávu (napríklad Lada = Afrodit/Venuša; Milek = Eros/Kupid)¹⁵. Antické odkazy prevažne symbolického rázu boli časté,¹⁶ naopak prítomnosť biblických odkazov bola pomerne zriedkavou¹⁷.

Typické je aj alternatívne vymedzenie slovanského územia pomocou už zmienených riek alebo pohorí, najčastejšie sú to Tatry a Ural¹⁸. Mená riek či pohorí

díela K. Porfyrogeneta, *Kristiánovej legendy* (ed. G. Dobner), Příbík Pulkavu, Aenea Sylva Piccolominiho, Františka Martina Pelcla. Pri postave Sama Kollár dokazoval, že bol Slovan, nie Frank – mal slovanské meno – Samoslav, vzal si dvanásť slovanských manželiek, neexistuje zmienka, že by sám tvrdil, že je Frank, bojoval proti Frankom. *Výklad*, s. 31; 250–251.

¹⁰ Arkona – II, 51. *Slávy dcera* [1824], s. 79.

¹¹ Podobne ženské vlastnosti Slovaniek – krása reči, spevu, srdečnosť, vďačnosť I, 20. *Ibid.*, s. 46. Historickú pramennú bázu ([Pseudo]Mauríkios, Lev Múdry a i.) pozri *Výklad*, s. 20–22, 27–30.

¹² Predspev, I, 3. *Slávy dcera* [1824], s. 22, 29. Strom Slovanov – lipa tiež súvisela s ich zamestnaním – včelárstvom a výrobou medu. *Výklad*, s. 15.

¹³ Podobne Tatar, Maďar, Němec – I, 33. *Slávy dcera* [1824], s. 59; Sas, Frank – I, 37. *Ibid.*, s. 63.

¹⁴ Napr. Perún – Predspev; I, 7, 16. *Slávy dcera* [1824], s. 22, 33, 42; Svantovít – II, 67. *Ibid.*, s. 95.

¹⁵ Lada – I, 1, 15, 21, 41; II, 63. *Ibid.*, s. 27, 41, 47, 67, 91; Milek – I, 1, 15, 19, 28, 33, 36; II, 55, 63, 95, 98, 100; III, 111, 120, 140, 150. *Ibid.*, s. 27, 41, 45, 54, 59, 62, 67, 83, 91, 123, 126, 128, 141, 150, 170, 180. Častý výskyt Milka a Lady však súvisel s kreovaním „príbehu“ *Slávy dcery* – Milek je sprievodcom básnika pri putovaní a bohyňa lásky pripomína erotické smerovanie skladby.

¹⁶ Napr. I, 11, 15–17, 23–24, 35–36, 46, 48; II, 53, 59, 62, 67, 69, 89; III, 101, 103, 109, 112, 130–131, 135, 138. *Ibid.*, s. 37, 41–43, 49–50, 61–62, 72, 74, 81, 87, 90, 95, 97, 117, 131, 133, 139, 142, 160–161, 165, 168.

¹⁷ Napr. III, 135, 150. *Ibid.*, s. 165, 181.

¹⁸ II, 72. *Ibid.*, s. 100. Pohoria Kollár zdôrazňoval i kvôli téze Johanna Gottfrieda Herdera o pohoriach, kolíske národov. Pozri R. B. Pynsent, „*Slávy Herder*.”, [in:] *Ján Kollár a slovanská*

označujúce dané územia sa vyskytujú v celej zbierke aj v prenesenej symbolickej polohe.

Usporiadanie zneliek nemá v prvom vydaní zreteľnú nadväznosť, dominuje tu cit autora k Míne¹⁹. Historické udalosti tu sú najčastejšie zastúpené iba cez symboly či ikony, ktorými sú hlavne mená (osobné, miest, riek, bohov). Konkrétnejších opisov dejinných situácií a faktov je tu málo. Venujme sa preto niektorým z dôležitých pre Kollárovu predstavu o slovanskom dávnoveku:

Pôvod Čechov Kollár stopoval iba po príchod praotca Čecha na horu Říp²⁰. Nikde tiež jasne nehovoril o pravlasti Slovanov pod Tatrami. Odkazom na tatranskú teóriu etnogenézy Slovanov tak bol motív Dunaja – „deda” všetkých Slovanoch²¹.

Zrejme bolo svedectvo znelky, kde Kollár pozmenil známu historiku o slovanských hudobníkoch z krajiny bez železa a zbraní, ktorí sa podľa Theophilakta Simokatu okolo roku 590 stretli v Thrácii s cisárom Mauríkiom. Pretože nevedeli bojovať a nemohli odpovedať na ponuku avarského chána, utiekli k Byzantíncom²². V Kollárovom poňatí sa stretli iba s Avarmi, ktorí ich, vidiac nevinnosť a bezbranosť, zotročili²³.

Hneď nasledujúca znelka je voľnou variáciou na tému hostiny, na ktorú pozval gróf Gero tridsať slovanských kniežat (Stojgněv a i.), aby ich úkladne zavraždil. O tridsiatich obetiach hovoria pramene (kroniky) Witikind (Widukind) a *Annali Saxo*, Kollár v neskoršom vydaní počet obetí zvýšil na sedemdesiat²⁴.

vzájomnosť. Genéza nacionalizmu v strednej Európe, ed. T. Ivantyšynová, [Slovanské štúdie, zvl. nr. 4], Bratislava 2006, s. 11–24, tu, s. 19. Kollár však slovanský svet načrtnol v gigantickom meradle od púšti, či rovníka až k polárnym krajom. II, 72; problematcky III, 117. *Slávy dcera* [1824], s. 100, 147; *Výklad*, s. 198. Podklady na to nemá – citoval N. M. Karamzina [*Istorija rossijskago gosudarstva*, 1818] – aspoň Bithínia, Frýgia, Dardania, Sýria, Peloponés, teda zďaleka nie po rovník.

¹⁹ Porovnaj V. Forst, *Kollárovo pražské intermezzo*, [in:] *Ján Kollár (1793–1993)*, ed. C. Kraus, Bratislava 1993, s. 108–120, tu, s. 115.

²⁰ II, 51. *Slávy dcera* [1824], s. 79.

²¹ III, 110. *Ibid.*, s. 140. Vo výklade Kollár uviedol *Nestorov letopis*. *Výklad*, s. 246.

²² Pozri podrobne P.J. Šafařík, *Slovanské starožitnosti*, II zv., Praha 1863, s. 383–384.

²³ II, 56. *Slávy dcera* [1824], s. 84.

²⁴ II, 57. *Ibid.*, s. 85; porovnaj *Slávy dcera* [1852] II, 159, s. 119. Pozri podrobne P.J. Šafařík, *Slovanské starožitnosti*, II zv., s. 545.

Je zaujímavé a dôležité, že Kollára o spísanie výkladu k svojej básnickej skladbe požiadali priatelia už k vydaniu z roku 1824²⁵. Tento základ diela *Výklad čili přímětky a vysvětlivky ku Slávy dceře*²⁶ mal Kollár hotový už v roku 1826²⁷. Nové znelky si vyžiadali i nové výklady a konečne bol súbor vysvetliviek vydaný až v roku 1832 spoločne s novou podobou *Slávy dcery*. Takmer v rovnakom období (±1826 – 1830) Kollár pracoval aj na *Rozprávách o Gmenách, počátkách i starožitnostech národu Slawského a geho kmenů* (1830). Výklad obsahoval aj súbor piatich obrázkov (Slúpsko [Stolpen], Hrad Lobda [Lobeda], Kamenný oltár, Ostrov Rýgen [Rujana] (mapa), Arkona v noci) ilustrujúcich niektoré dôležité lokality, ktorých podklady pre kameňotlač Kollár kreslil osobne²⁸.

Spísanie výkladu, ktoré údajne zabralo Kollárovi trikrát viac času ako tvorba samotných zneliek, podľa neho nebolo potrebné, ak by bola vtedajšia vzdelanosť Slovanov na lepšej úrovni: „Ale v našem národu, jaký nyní jest, potřebné jsou, ne toliko pospolitým, ale i učenějším čtenářům. Při našem zajisté vychovávaní, jak domácím tak školském, neučíme se ani slavským dějinám a starotinám, ani slavskému bájesloví, ani slavskému zeměpisu, ani slavské mluvnicki a řeči, tak že není divu, jestli náš národ samému sobě a náhode zůstaven. Proto v našem národě musí býti básník spolu i vykladačem, chce-li, aby se mu rozumělo”²⁹.

Obsah vysvetliviek samozrejme súvisel s obsahom zneliek, v texte výkladu Kollár neuvádzal iba konkrétne zdroje, ale častejšie pomôcky a „pochodně srozumitelnosti”³⁰. Výklad umožnil Kollárovi ešte dôraznejšie zopakovať myšlienky obsiahnuté, ale „zašifrované vo veršoch” *Slávy dcery*. Kritizoval najmä bagatelizovanie príkorí, ktoré sa stali Slovanom a ich podceňovanie. V tomto zmysle dokonca Slovanov porovnával s americkými Indiánmi, ktorých dobyvatelia obrali o majetok, očierili ich povahu, zaobchádzali s nimi ako so zverou a spisovatelia to ospravedľovali³¹.

²⁵ *Výklad*, s. 1; List J. Kollára F. Palackému z 4 X 1826, *Listy Jána Kollára I*, ed. J. Ambruš, Martin 1991, s. 55–61.

²⁶ J. Kollár, *Výklad čili přímětky a vysvětlivky ku Slávy Dceře*, Pešť 1832.

²⁷ List J. Kollára F. Palackému z 4 X 1826, *Listy Jána Kollára I*, s. 55–61.

²⁸ *Listy Jána Kollára I*, s. 308.

²⁹ *Výklad*, s. 1.

³⁰ *Ibid.*, s. 2.

³¹ *Ibid.*, s. 57–58; 60. Obraz (osudy natívnych amerických národov) odzrkadľuje hlavne náhľady J.G. Herdera, rozšírený bol u viacerých nemeckých autorov.

Je zaujímavé si povšimnúť pramennú bázu, s ktorou Kollár pracoval. Okrem majority prameňov či ich edícií a historiografických diel čerpal informácie aj z dennej tlače a náučných slovníkov³². Množstvo použitých prác cudzích (neslovanských) autorov ospravedlňoval faktom, že iba málo Slovanov sa doposiaľ venovalo dejinám, ale druhou rovinou takéhoto postupu bol aj fakt zvýraznenia nestrannosti svedectiev (teda že príbehy v slovanskom nacionálnom duchu neprikrášlil)³³. Kollárova pramenná báza bola pomerne rozsiahla. Poznal a používal aj originálne pramene, pravda často sprostredkovane či prostredníctvom edícií; špecificky i známe české rukopisné falzá (vtedy však slovanskými romantikmi považované za autentické pamiatky)³⁴. Použil diela mnohých starších i novších českých, poľských, nemeckých a uhorských historikov či spisovateľov³⁵. Celkovo

³² F. Pastrnek, *O starožitnických spisech Kollárových*, [in:] *Jan Kollár 1793–1852*, ed. F. Pastrnek, Vídeň 1893, s. 233–239, tu, s. 235.

³³ *Výklad*, s. 2.

³⁴ *Vita Caroli, Vita Ottonis, Vita Stephani, Fredegarova kronika, Fuldské anály, Nestorov letopis, Anonymova kronika* (resp. *Thuróczyho kronika*), české rukopisné falzá *Rukopis královédvorský, Libušin soud*, práce autorov ako Helmold, Ditmar, Witechind (Widukind), Edinhard, Adam Brémsky, Saxo Gramaticus, Konštantín Porfyrogenetos, Prokopios, [Pseudo] Maurikius, Menander, Thelofilakt, Anastasius, Theofanés, Jordanes, Anna Komnena, a i. Napríklad pre väčšinu diel byzantských historikov bola zásadná edícia výťahov Johanna Gotthilfa Strittera – *Memoriae populorum olim ad Danubium...*, 1771–1779.

³⁵ Českí – *Kristiánova legenda* (ed. Gelasius Dobner), Přibík Pulkava z Radenína, Aeneas Sylvius Piccolomini, František Martin Pelcl, Jan Amos Komenský, Jan Krištof Jordan, Tomáš Pěšina, Martin Středovský, Václav Hájek z Libočan, Josef Dobrovský. Bohuslav Balbín, František Pubitschka; poľskí – Wawrzyniec Surowiecki, Zorian Dołęga-Chodakowski, Józef Maksymilian Ossoliński, Ignacy Benedykt Rakowiecki; ruskí – Nikolaj Michailovič Karamzin; nemeckí – Ludwig Albrecht Gebhardi, August Ludwig Schlözer, Samuel Grosser, Karl Christian Friedrich Lützwow, Karl Gottlob Anton, Jacob Grimm, Johann Gottfried Herder, Johann Christian Pfister, Johann Erich Thunmann, Andreas Gottlieb Masch a i. Nezabudol ani na domácich dobových autorov – Jernej Kopitar, Pavol Jozef Šafárik, Ján Čaplovič, Juraj Palkovič, a zvlášť na uhorskú historiografiu – Samuel Timon, Matej Bel, Alexander Bolfini, Karol František Palma, Ján Thuróczy, Štefan Katona, Ján Severíni. Zvláštnosťou (nie však v dobovom vyznení) bol Brit Walter Scott. Napr. *Nestora* od A. L. Schlözera so záujmom čítal a v diele si určité pasáže poznačil v roku 1822. List J. Kollára F. Palackému z 14 VIII 1822, *Listy Jána Kollára I*, s. 34. Okrem menovaných Kollár poznal i ďalšie diela, napr. Juraja Fándlyho *Compediata historia gentis Slavae* (1793). List J. Kollára Jurajovi Palkovičovi z 20. VIII 1824, Idem, s. 41–42, 243. V 20-tych rokoch v Pešti mal stále prístup aj k Okenovej revue *Isis*. List J. Kollára J. S. Schmidtovej z 19 VI 1820, Idem, s. 31–33, 229–230.

načrtnutá pramenná báza a faktografia, ktorú v poetickom háve prezentoval, Kollára oprávňovala k výroku „...co já básním, to jest pravda holá”³⁶.

Mnohí z týchto autorov sa v „úplnom” vydaní *Slávy dcery* v piatich spevoch dostali i priamo do slovanského neba či pekla – Kollár napríklad ďakuje cudzincom, ktorí Slovanom písali dejiny, alebo o nich inak prejavili záujem³⁷. V pekle necháva horieť Heinricha Ludena, ktorý opisoval Slovanov ako zaostalých – „dobrý Luden zapoměl na Hansu, na rolnictví slavské, na Jaroslava a Tatary, na Husa a Žižku, na Koperníka a jiné nejen celému středověku, ale celému křesťanstvu a světu památné skutky a zásluhy”³⁸. Odsúdil aj autora tzv. diplomu Alexandra Veľkého, ktorý považoval za falzum³⁹. Namiesto starých uhorských kronikárov Kollárovi nevôľu zožal Ján Thuróczy, ktorý bol v 1. polovici 19. storočia považovaný za autora bájk o bielom koni (Svätopluk predal Maďarom svoju ríšu za bieleho koňa)⁴⁰. Trpieť musel i András Dugonics za negatívne až šovinistické zobrazenie Slovákov v románe *Etelka* (1788), o to viac, že malo ísť o slovanského odrodilca⁴¹. Za najškodlivejšieho autora považoval Ludwiga Albrechta Gebhardiho, pretože jeho diela boli dobre zastúpené v knižniciach. Hoci z nich Kollár sám čerpal, na početných príkladoch ukazoval ako Gebhardi „antislovansky” prekrúcal dejiny a očierňoval Slovanov. „On chyby a výstupky Vendů vypisuje s jakousi libostí a širokomluvností, ale nespravedlivosti aneb ukrutnosti Němců rychlou a suchou nohou prechodí; míchá částky s celostí, jednotlivé osoby s národem, místnosti se všeobecností.... Vše co dobré na Slovanech od Němců odvodí, vše zlého jim samým přivlastňuje. ...Ba neštítí se i makavých lží, chyb, protimluvů, křivých zlobivých soudů a výkladů, a malujíc charakter slavenský jako Kanibal-

³⁶ I, 110. *Slávy dcera* [1852], s. 94.

³⁷ Anna Komnena, Prokopios, Lev Múdry, Theofanés, Theophylaktos Simokattes, Georgios Kedrenos (Georg Kedren), Menander, Jordanes, Helmold, Ditmar, J. Grimm, J. G. Herder, A. L. Schlözer, Hans Ungnad, Christian Henning, Johann Severin Vater, Johann Peter Kohl, Giuseppe Simone Assemani (Josef Asseman), Johann Christoph Adelung, John Bowring, Johann Wolfgang Goethe a i. IV, 499, 504. *Slávy dcera* [1852], s. 291–292, 294; *Výklad*, s. 343–344, 346–347.

³⁸ V, 544. *Slávy dcera* [1852], s. 314–315; *Výklad*, s. 384. H. Luden bol pritom Kollárov rodinný priateľ.

³⁹ V, 568. *Slávy dcera* [1852], s. 326–327; *Výklad*, s. 399–400. Preklad tohto textu našiel zrejme v kronike V. Hájka z Libočan.

⁴⁰ V, 609. *Slávy dcera* [1852], s. 347; *Výklad*, s. 434.

⁴¹ V, 640. *Slávy dcera* [1852], s. 640–641; *Výklad*, s. 473.

ský⁴². Kritike sa nevyhol inak dobovo využívaný autor A. L. Schlözer v nápise *Slecerova kritika*⁴³.

Pridanie nových sonetov, presúvanie starých a pridanie dvoch nových spevov úplne zmenilo štruktúru už vo vydaní z roku 1832 (zbierka sa ďalej menila iba počtom zneliek aj vo vydaní z roku 1845 a 1852). Zásadne sa však zmenila koncepcia diela – od voľnejšie radených zneliek v prvom vydaní sa Kollár vydal na virtuálnu cestu po slovanskom svete, nebi i pekle. Kollárov podrobný „cestopis“ ponúka pomerne prepracované pohľady na najrozličnejšie miesta a udalosti⁴⁴, jeho hodnotenie je veľmi zaujímavé z hľadiska poznania jeho názorov. Dielo bolo v detailoch oveľa konkrétnejšie, adresnejšie, ale tiež agresívnejšie.

Nové znelky zmenili pomer jeho obsahu výrazne k slovanskej problematike⁴⁵ a „rozriedili“ predtým relatívne početné antické analógie. Biblické motívy sa tu takmer nenachádzajú⁴⁶. Viditeľné je presadenie sa slovanskej mytológie (Milek, Lada, Bělboh, Henil, Radegast, Svantovít, Rugevít, Porenut, Perún)⁴⁷. Kollár spomínal aj kamenné obetné oltáre Slovanov, takýto oltár „postavil“ aj na Zobore nad Nitrou⁴⁸. Samozrejme, v Nových Streliciach (Neustrelitz) sa básnik stretol v múzeu s prilwitzkými „bůžkami“, ktorí mu „(...) o městech a vesnicích starých

⁴² V, 611. *Slávy dcera* [1852], s. 348, *Výklad*, s. 434–445. Zo strany Gebhardiho nešlo iba o protislovanské zameranie, uplatnil tu vlastne princíp osvietenскеj historiografie, ktorý odsudzoval národy žijúce na „stupni“ pohanstva.

⁴³ Teda nie priamo v *Slávy dcere*. J. Kollár, *Dielo I. Básne*, ed. C. Kraus, Bratislava 2001, s. 442.

⁴⁴ Porovnaj C. Kraus, *Vývinové peripetie Kollárovej poézie*, [in:] *Ján Kollár (1793–1993)*, ed. C. Kraus, Bratislava 1993, s. 121–168, tu, s. 135.

⁴⁵ Kollár v snahe poslovančiť charakter celej skladby uprednostňoval „čistoslovanské“ či poslovančené mená. List J. Kollára F. Palackému z decembra 1829?, *Listy Jána Kollára I*, s. 96–97.

⁴⁶ Azda iba zmienka o Izaiášovi (mesianizmus). III, 336. *Slávy dcera* [1852], s. 209.

⁴⁷ Keďže je spoločníkom na básnikovej ceste Milek, nájdeme ho takmer v každej znelke. Bělboh – I, 17. *Slávy dcera* [1852], s. 48; Henil – I, 73, 74. *Ibid.*, s. 76; Lada – I, 102; II, 141, 179, 214, 240. *Ibid.*, s. 90, 110, 129, 147, 161; Radegast – I, 116; II, 194, 195. *Ibid.*, s. 97, 137, 138; Svantovít – II, 176, 182, 187. *Ibid.*, s. 128, 131, 133; bohyně s korouhví II, 152. *Ibid.*, s. 116; Rugevít II, 189. *Ibid.*, s. 134; Porenut – II, 190. *Ibid.*, s. 135; Perún III, 297. *Ibid.*, s. 190; Svoba – I, 74. *Ibid.*, s. 76.

⁴⁸ II, 161. *Slávy dcera* [1852], s. 120; III, 279. *Ibid.* s. 181. Zdrojom informácií boli diela L.A. Gebhardiho, I.B. Rakowieckeho, N.M. Karamzina, S. Grossera a *Rukopis královédvorský*. Pripomenúť je potrebné aj ilustráciu s týmto výjavom. *Výklad*, s. 74–76.

časů mnoho rozprávěli”⁴⁹. Pripomenul tiež tézu o aktívnom prijatí kresťanstva – Slovania odmietli kresťanstvo od Nemcov, ale sami ho prijali z Carihradu i Ríma. Ale aj keď boli Slovania kresťanmi, Germáni im nedali pokoj⁵⁰.

Pretože Kollár myslel svoju úlohu „sprievodcu” vážne, išlo miestami akoby o zveršovaný odborný text, ktorého skutočný dosah je často zreteľný až vo *Výklade čili přímětkoch*... Historický rámec tu bol posilnený, Kollár putoval v čase i priestore, všimol si všetky historické udalosti, ktoré sa týkali Slovanov, v nebi a pekľe chválil či zatracoval historické osobnosti, rovnako ako súdobých spisovateľov. Vydanie výkladu a vysvetliviek sa pre zbierku v tejto podobe stalo skutočne nutnosťou. Okruh tém, ktoré obsahuje prvé vydanie, zostal zachovaný, rovnako ako pôvodné znelky; tie nové opakujú a detailne spracúvajú podrobnosti. Venovať sa preto budeme iba novým prídavkom.

Ako nepriatelia a lupiči národnosti Slovanov tu vystupovali Nemci, ale aj Dáni a Maďari⁵¹. Najmä pri putovaní po nemeckých krajoch opísal Kollár zločiny na Slovanoch, ktoré sa tu udiali, pričom tieto hriechy údajne ešte zmiernil⁵². Aj tak ale „půl Slavska nám [Slovanom] jest odejmuto”⁵³ v priebehu štyroch storočí od Karola Veľkého až po Henricha Leva⁵⁴. Kollár sa venoval najmä „Vendozhoubcům”, ako boli Albrecht Medveď, Henrich I. Vtáčnik, markíz Gero, Gunter, Riddag, Ekkart a Konrád, Erik, Absolo, Lothar, či biskup Bukhard z Halberstadtu a i⁵⁵.

⁴⁹ II, 197. *Slávy dcera* [1852], s. 138–139.

⁵⁰ II, 210. *Ibid.*, s. 145.

⁵¹ Nemci – I, 51–52, 62, 65, 73, 79, 91, 114–116, II, 148, 151, 170, 184, 188–189, 208. *Ibid.*, s. 114–115, 125, 132, 134, 144; v personifikácii „zloboha” Teuta – I, 73; II, 144, 173, 227. *Ibid.*, s. 76, 112, 127, 153; Maďari – I, 79. *Ibid.*, s. 65, 70, 72, 76, 79, 85, 96–97. Dáni – II, 191–192, 210. *Ibid.*, s. 135–136, 145.

⁵² II, 149. *Ibid.*, s. 114.

⁵³ II, 150. *Ibid.*, s. 115.

⁵⁴ II, 211. *Ibid.*, s. 145–146.

⁵⁵ Konrád – I, 116; II, 163, 205. *Ibid.*, s. 97–98, 121, 143; Ekkard – I, 116. *Ibid.*, s. 97–98; Riddag – I, 116. *Ibid.*, s. 97–98; Gunter – I, 116. *Ibid.*, s. 97–98; Gero – I, 116. *Ibid.*, s. 97–98; Henrich I. Vtáčnik – I, 116; II, 146, 153, 155. *Ibid.*, s. 97–98; 113, 116–117; Albrecht Medveď – I, 116. *Ibid.*, s. 97–98; Henrich Lev – II, 191, 199; III, 293. *Ibid.*, s. 135, 139, 187; dánsky kráľ Erik – II, 168, *Ibid.*, s. 124; dánsky biskup Absolo – II, 191. *Ibid.*, s. 135; saský biskup Bukhard z Halberstadtu – II, 195. *Ibid.*, s. 137; Lothar – II, 204. *Ibid.*, s. 142.

Nemecko malo byť kostnicou Slovanov⁵⁶, Kollár ich vyhlásil na území okolo Baltského mora (Vendický záliv) za autochtónov, ktorí tu mali obsadiť prázdne územie (!), etymologizoval termín Balt zo slova Blat – Bláto, či jantár z z etnonyma Anti⁵⁷. Aj hrob J.A. Komenského ležal v slovanskej zemi, keďže „Slavové zde času oddáleném / domovali pode Venetů / belgických a armorických jménem”⁵⁸. Opäť sa stretávame so starými mestami Slovanov (Retra, Vineta, Arkona, Starograd, Velehrad, Děvín)⁵⁹.

Kollár opísal aj povahové vlastnosti Slovanov, napríklad veselosť sa prejavila aj ich okrúhrou tvárou, ktorá sa dobromyseľne zaokrúhlila od úsmevu a smiechu⁶⁰. Nazýval ich Komenského termínom národ holubič⁶¹. Označenie spájaj aj s údajnou láskou Slovanov k vtákom a zvlášť holubom, čo podmieňoval i historicky – „Na dvore starých Rusů byli holubince, nebo Rusové (ba všickni Slavové) milovali tyto ptáky již od starodávných časů”⁶². Neskôr v rámci svojho cestopisu vydal aj zvláštnu etymologicko-historickú „štúdiu” o mene holub⁶³. V Kamine v Pomoransku (dnes Kamień Pomorski, Poľsko) mu utkvel v mysli obraz slovanskej šľachtickej, ktorá žala – „nebo v rolnictví Slav byl veždy pro Europu mistrem”⁶⁴.

⁵⁶ II, 230. Ibid., s. 155.

⁵⁷ II, 172, Ibid., s. 126. Baltské more ako dôležitý prvok národného života vystupuje aj v nasledujúcej znelke. II, 173, Ibid., s. 126–127. Tu presne podľa Herdera, porovnaj R.B. Pynsent, *Slávy Herder*, s. 23.

⁵⁸ II, 218. *Slávy dcera* [1852], s. 149.

⁵⁹ Retra – I, 17; II, 194–196. Ibid., s. 48, 137–138; Vineta – I, 17; II, 171. Ibid., s. 48, 125; Arkona – II, 176. Ibid., s. 128; Starograd – II, 202. Ibid., s. 141; Velehrad – II, 275. Ibid., s. 177; Děvín – II, 223; III, 277. Ibid., s. 151, 179. Kollár ho kladie klasicky nad Dunaj pri Bratislave na základe informácií Mateja Bela. *Výklad*, s. 158; Nitra, so svätou horou Zobor – III, 279. *Slávy dcera* [1852], s. 180–181.

⁶⁰ I, 21, Ibid., s. 50.

⁶¹ II, 149; III 337. Ibid., s. 115, 209. Opis nenásilnej povahy nájdeme už vo vydaní z r. 1824 – znelka II, 56, s. 84. „...my jen hru a spěvy doma máme...”

⁶² [N. M. Karamzin – *Istorija Rossijskego Gosudarstva*, 1818] *Výklad*, s. 68.

⁶³ J. Kollár, *Etymologicko-historické pojednání o slově Holub s ohledem na Slavo-Venety v Italii*, [in:] J. Kollár, *Cestopis obsahující cestu do Horní Italie a odtud přes Tyrolsko a Bavorsko se zvláštním ohledem na slavjanské živly*. Praha 1862, s. 328–348.

⁶⁴ II, 169. *Slávy dcera* [1852], s. 124. S motívom „panež z Kaminy” spájaj aj staré obrazy v kostole sv. Michala v Bambergu. List J. Kollára P.J. Šafárikovi z 12 IX 1836, *Listy Jána Kollára I*, s. 158–160. Kollár túto skutočnosť zdôraznil – „Slavové brali knížata a panovníky od pluhu a sázeli na trůn, ku př. Přemysla v Čechách, Piasta v Polsku.” Aj socha boha Prove

Slovania nepoznali kľúče, zámky, šibenice a väzňov, „neznáma jim byla lest i krádež,/ žebrač přísaha, a zločinství, rodiče a starce ctíla mládež;/ všudy spěv a vlídné obličej, stoly veždy plné hostinství...“⁶⁵. Vyhlásil ich za priekopníkov obchodu, ktorí vďaka svojej pohostinnosti založili aj Hanzu na baltskom pobreží⁶⁶. Ako fyzické vlastnosti boli údajne pre Slovanov typické aj modré oči a okrúhle tváre⁶⁷.

Okrem toho čitateľa oboznámil s veľkým počtom slovanských osobností, okrem už spomenutých menoval množstvo slovanských panovníkov – Dervan, Tungo, Drako (kráľ Vilcov), Mstivoj, Dražko, lutické kniežatá Dragvít, Nako, Gostimil, Grin, Mojmir z Braniboru, Mezidruh, Liut, Zvinek z Lubeky, Selibur, Msta, Gněv⁶⁸, Přibyslav a jeho brat Vertislav⁶⁹, Ratibor⁷⁰, Rastislav⁷¹, Pribina, Kocel⁷². Ďalší slovanskí panovníci sa nachádzajú v slovanskom nebi – knieža Václav, Alexander Nevský, Gljeb, Boris⁷³, Bož (kráľ Antov), Mezamír, Laborec a Zobor⁷⁴ Justinián (Upravda)⁷⁵ a i. Spomínal slovanských vierozvestcov a svätých

v Stargrade držala v ruke radlicu. *Výklad*, s. 88. Dokazovaniu roľníckeho charakteru Slovanov venoval Kollár zvlášť veľa priestoru a zaštitil sa názormi autorov a prameňov ako Lev Múdry, W. Surowiecki, L.A. Gebhardi, J.G. Herder, Š. Leška, J. Kopitar a i. *Výklad*, s. 82–88.

⁶⁵ II, 170. *Slávy dcera* [1852], s. 125; pohostinnosť aj I, 45. *Ibid.*, s. 62; *Výklad*, s. 24–27. Tu podpora prameňov a názorov historikov ako [Pseudo]Mauríkius, Lev Múdry, Adam Brémsky, *Vita S. Otto*, B. Balbín, K. G. Anton, L. A. Gebhardi, N.M. Karmazin, J. Čaplovič, W.A. Rakowiecki, W. Surowiecki, Adam Naruszevitz.

⁶⁶ I, 21; II, 208. *Slávy dcera* [1852], s. 50, 143–144; *Výklad*, s. 27.

⁶⁷ I, 86. *Slávy dcera* [1852]; *Výklad*, s. 37; 50–53.

⁶⁸ II, 157. *Slávy dcera* [1852], s. 118. Dervan aj I, 17, 54. *Ibid.*, s. 48, 54.

⁶⁹ II, 199; 205; III, 293. *Slávy dcera* [1852], s. 139, 143, 187.

⁷⁰ II, 210. *Ibid.*, s. 145.

⁷¹ Sériá zneliek II, 221–223. *Ibid.*, s. 150–152. V roku 1835 Kollár dokonca hľadal jeho hrob v chráme sv. Emmerama v Rezne. List J. Kollára F. Palackému z 5 XI 1835, *Listy Jána Kollára I*, s. 150–151.

⁷² III, 300. *Slávy dcera* [1852], s. 191. Tu aj zmienka o chráme pri Balatone posvätenom Metodom.

⁷³ IV, 407. *Slávy dcera* [1852], s. 245–246.

⁷⁴ IV, 422. *Slávy dcera* [1852], s. 253. Informácie o Božovi [Jordanes], Mezamír [Menander], Laborec a Zobor [*Anonymova kronika*]. *Výklad*, s. 281–282.

⁷⁵ IV, 441. *Slávy dcera* [1852], s. 263; *Výklad*, s. 293–294.

– Cyril a Metod, Amand, Duch, apoštol Pavol⁷⁶, sv. Ivan pustovník⁷⁷, sv. Otto z Bambergu a i⁷⁸.

Nezabudol ani na ženy – Hodika [Helmold], Božetěcha (žena Kosmasa), Šárka, Častava (obe z *Dívčí války*), Svata (Svatava) [Witechind (Widukind), B. Balbín, J.K. Jordan, F. Pubitschka], Petrisa (žena Přibyslava, kráľa Obodritov) [L.A. Gebhardi], Vojslava (žena Přibyslava II.), Rozvita⁷⁹, Wanda, Libuša, Tetka, Drahomíra, Ľudmila a i⁸⁰. Aktuálny „archeologický“ nález hrobu v chráme sv. Žigmunda v Budíne pripísal Kollár „našej“ Kunhute, manželke Mateja Korvína⁸¹.

Z množstva ďalších známych i menej známych historických udalostí a situácií Kollár spomenul napríklad domnelú bitku pri Olomouci, v ktorej mal Jaroslav Hvězdohorský (Šternberg) zastaviť Tatárov v roku 1242. Inšpiráciou bola báseň Jaroslav z *Rukopisu královédvorského*, resp. kronika Václava Hájka z Libočan⁸². Do Vesprímu Kollár kládol sídlo a „trůn krále Slavského“⁸³.

Na základe tejto skromnej analýzy je zreteľný záujem J. Kollára o slovanské dejiny. Ich prezentácia koliduje s jeho výrokom „Vypravování dějin našich, nyní ještě, nezdá se mi býti tak potřebná věc jako jejich z rumů dobývání, čištění, zpy-

⁷⁶ IV, 411. Apoštol Pavel – K Rimanom 15.19 „Od Jeruzaléma vůkol až k Illyrické zemi naplnil jsem Evangelium Kristovým“. Teda Pavol bol apoštolom Slovanov, lebo v Illyriku sa v tom čase mohli nachádzať Slovania, alebo ich zvyšky po vyhnaní Vlachmi čiže Galmi. Illyrikum bolo podľa Kollára odjakživa obývané Slovanmi, hoci pomešanými s inými národmi. Tému prevzal z edície Nestora vydanej A. L. Schlözerom. *Výklad*, s. 272–273.

⁷⁷ IV, 412. *Slávy dcera* [1852], s. 248.

⁷⁸ IV, 413. *Slávy dcera* [1852], s. 248–249.

⁷⁹ I, 117. *Slávy dcera* [1852], s. 52. Rozvita bola mníška pôvodom z Branderburgu, podľa Kollára zo slovanského kraja, Slovanka podľa vyobrazení – okružla tvár = slovanská, (kým podlhovastá = nemecká). *Výklad*, s. 50–53.

⁸⁰ IV, 100. *Slávy dcera* [1852], s. 89; *Výklad*, s. 267–270. Pri zmienke o kňaznej Godine z Anglicka (!) – ju Kollár dáva podľa mena do súvisu s pomoranskými Slovanmi, cituje Waltera Scotta a román *Ivanhoe*, kde Serfov považuje za Slovanov. „I mnohé kraje, města a vesnice v Anglii mají slavská jména, pravdě podobno, že se nekteřá pomorská osada Slavů ve starých časech tam přelavila“. *Výklad*, s. 48. Podobnú tézu nájdeme i u P.J. Šafaříka. P. J. Šafařík, *Slovanské starožitnosti*, II zv., s. 19, 593, 664.

⁸¹ III, 296. *Slávy dcera* [1852], s. 189. Kollár spája aktuálnu správu o náleze hrobu Mikuláša Jankoviča z 1827 s údajmi o chráme až po smrť Kunhuty na suchoty v podaní T. Pěšinu.

⁸² II, 260. *Ibid.*, s. 170.

⁸³ III, 297. *Ibid.*, s. 190. Kollár túto informáciu prevzal od T. Pěšinu, J. Palkoviča a z Anonymovej kroniky. Už tu je pre neho Vesprím – Ves Perúnova.

tování, vyšetřování a shromažďování”⁸⁴. Kollár mal však v tomto prípade na myslí zrejme stav poznania, ktorý bolo potrebné zlepšiť, v tomto zmysle sa zásadným dielom stali Šafárikove *Slovanské starožitnosti* (1837).

Napriek množstvu historických eventualít pre Kollára „Slávy dcera není ani všeobecný dějepis Slavů, ani historia literatury, ani katalog a jménoslov všech slavných spisovatelů a mužů, ale básně, jejíž účel není a nemůže býti nekonečná malicherná zevrubnost, nýbrž raději rozmanitost a všestrannost slávského života”⁸⁵. Označil ju iba za „báseň lyricko-epickou”⁸⁶, ale predsa získala funkciu akejsi veršovanej „encyklopédie” slovanského sveta, kde množstvo odkazov na historické udalosti tu zohráva azda najdôležitejšiu úlohu. O skutočnú encyklopédiu prirodzene nešlo, pretože Kollárovo spracovanie popiera univerzálny prístup encyklopédie ako jej základný znak. Kollár cielene predstavoval iba určitý segment slovanskej problematiky (pozitíva i negatíva)⁸⁷. Pri podrobnom pohľade zistíme, že tento rozsah v zásadných črtách súhlasí so skupinou tém spracovaných v stručnej podobe v kapitole *Čítanky... – Krátičká známost národu Slowanského*⁸⁸.

Problematický je dosah týchto informácií na verejnosť – kým Karel Sklenář dosah *Výkladu čili přímětků...* bagatelizoval, naopak Ján Šulek sa v súdobom kontexte vyjadril priaznivo: „Slávy dcera sa mi páči; ale ešte viac Výklad. To je naozaj dôkaz Vašej usilovnosti, učenosti a pilnosti”⁸⁹. Rozborom *Slávy dcery* sa venovala niekoľko rokov aj skupina slovenských študentov združených v Spoločnosti československej na evanjelickom lýceu v Prešporku (dnes Bratislava), teda štúrovci. Podobný analytický záujem (romantické odkrývanie tajomného a neznámeho) je

⁸⁴ List J. Kollára F. Palackému z 12 X 1830, *Listy Jána Kollára I*, s. 105–107.

⁸⁵ *Výklad*, s. 475; obdobne list J. Kollára V. Hankovi z 18 IX 1832, *Listy Jána Kollára I*, s. 117–118.

⁸⁶ *Ibid.*, s. 117–118.

⁸⁷ Porovnaj recenziu P. Podolan, *Kiss Szemán, Róbert: Dejinnosť a kreácia – paralely v historickej tvorbe a svetonázore Jána Kollára a Istvána Horváta. In Slovenská literatúra 18. a 19. storočia: história – teória – interpretácia*, Bratislava 2007, s. 96–117, [in:] *Historické štúdie. Medzi antikou a stredovekom. Rímska a germánska spoločnosť v barbarských zákonníkoch. Acta Historica Posoniensia XIII*, ed. M. Daniš – P. Valachovič, Bratislava 2010, s. 289–292, tu, s. 289.

⁸⁸ J. Kollár, *Krátičká známost národu Slowanského*, [in:] J. Kollár, *Čítanka anebo kniha k čítání pro mládež ve školách slowanských w městech a w dědinách*, Budín 1825, s. 202–208, 231; podrobne pozri P. Podolan, *Krátičká známost*, s. 39–58.

⁸⁹ K. Sklenář, *Z Čech do Pompejí*, Praha 1989, s. 128; List J. Šuleka J. Kollárovi z 26 V 1834, C. Kraus [A. Maťovčík], *Legenda o veľkom Slovanovi*, Martin 1974, s. 138.

potrebné predpokladať aj u ďalších čitateľov Kollárovej poézie, ktorý tiež splýval s protežovaním slovanskej ideológie. Napriek faktu, že sa Kollár svojej životnej básnickej zbierke venoval priebežne až do konca svojho života, štafetu šírenia historických poznatkov od 30-tych rokov 19. storočia prevzali jeho ďalšie „vedecké” diela.

PhDr. PETER PODOLAN, PhD.,
Katedra slovenských dejín,
Filozofická Fakulta, Univerzita Komenského,
ul. 2 Gondova, 814–99 Bratislava
podolan@uniba.sk

Ancient History of the Slavs in *Slávy dcera* by Ján Kollár

The paper focuses on history and historicism in the poetry book by Ján Kollár *Slávy dcera*. It provides an insight into the most important elements of this work for historiography and looks at the historiography of the first half of the nineteenth century and its connection to nationalism, Romanticism and the formation of a modern nation. The paper analyses the texts of different editions (1824, 1852), focusing on the earliest history of the Slavic people. Kollár included historical elements in his sermons, poetry and pedagogical works. He considered the Slavs the only great nation, though he distinguished their several tribes. Thus, *Slávy dcera* contains tales, myths, figures and events from the history of all (contemporary) Slavic nations. Poetic work was provided with extensive explanatory notes and quotations from sources referred to in the work *Výklad čili přímětky a vysvětlivky ku Slávy dceře* (1832). A goal of the assemblage of these works was to inspire a feeling of Slavic national pride, which would have been based on and was supposed to be supported by relevant references to historiographical works and sources. Thus, *Slávy dcera* presents one interesting dimension of the nationalist historiography of the nineteenth century.

Translated by: Peter Podolan